

Om Isfluglens (*Alcedo atthis ispida* L.) Forekomst og Skadelighed ved vore Fiskedamme.

Af POUL JESPERSEN.

(With a Summary in English: The occurrence of the Kingfisher (*Alcedo atthis ispida* L.) in Denmark and its Damage to Fish-Ponds.)

(Dansk zootopografisk Undersøgelse vedrørende Fugle. Beretning Nr. 17.)

Som et Forsøg paa at faa klarlagt, om den Skade, Isfluglen gør paa Fiskeyngelen i Fiskedamme her i Landet, kan tillægges nogen større Betydning, udsendte jeg i Januar 1945 til ca. 60 Ejere og Forpagtere af Fiskekulturer samt andre Personer knyttet til disse et Skema med forskellige Spørgsmaal angaaende Isfluglens Forekomst og Skadelighed. Forespørgslen tilsigtede først og fremmest at faa oplyst, om Isfluglens Optræden ved Fiskerierne var mere eller mindre sæsonbestemt, samt om dens Indgreb i Dammenes Fiskeyngel betød et virkelig økonomisk Tab for Dambrugerne.

De vigtigste Spørgsmaal paa Skemaet var — mere summarisk fremstillet — følgende:

Viser Isfluglen sig ved Deres Fiskedamme Aaret rundt eller paa bestemte Aarstider?

Ses sædvanligvis en enkelt Fugl eller flere Fugle samtidig?

Ses Isfluglen sjældnere nu end før de strenge Vintre 1940-42?

Kender De Ynglesteder for Isfluglen og da hvor?

Gør Isfluglen nævneværdig Skade paa Fiskeyngelen i Deres Damme?

Det udsendte Skema blev velvilligst besvaret af en Række Ejere, Bestyrere og Forpagtere af Fiskekulturer samt enkelte andre Personer, og for værdifuld Hjælp ved Fremskaffelse af Adresser m. v. skylder jeg Fiskeribiolog, mag. scient. C. V. OTTERSTRØM, Frederiksdal, min bedste Tak. I nedenstaaende Oversigt er Lokaliteterne opført fra Nord til Syd i Jylland og derfra i østlig Retning over Øerne til Bornholm. Jeg benytter Lejligheden til at takke hver enkelt, der har vist Sagen Interesse ved at besvare de opstillede Spørgsmaal, men da adskillige af Bidragyderne har fremsat Ønske om at forblive anonyme, har jeg udeladt Navnene ved de citerede Udtalelser.

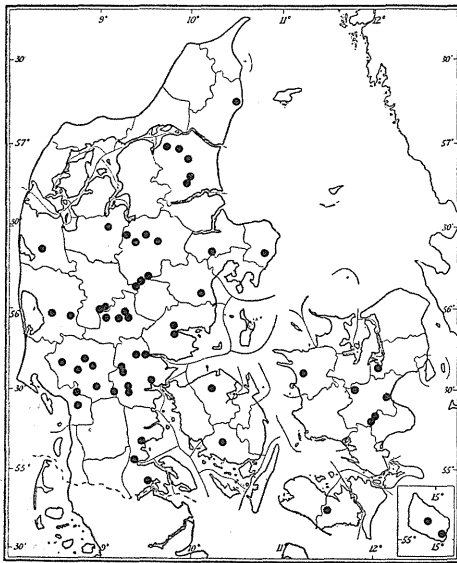
Volstrup, Sæby (HAKON IPSEN, Arden). — Binderup Mølle pr. Nibe (A. ABILDGAARD). — Godthaab Hammerværk, Godthaab (E. ZINK). — Sønderup Mølle, Støvring (H. THOMSEN). — Ørvad Dambrug, Arden (UFFE ASSING). — Brøndbjerg Damkultur, Arden (H. IPSEN). — Vestjydsk Damkultur, Vemb (THUE NIELSEN). — Kjeldbjerg pr. Skive (E. WESTRING). — Ravnstrup (VALDEMAR SØRENSEN). — Dollerup Damkultur, Skelhøje (CHR. F. JENSEN). — Rindsbæk Dambrug, Viborg (E. O. JØRGENSEN). — Tange (PEDER ANDERSEN). — Clausholm pr. Randers (E. BERNER SCHILDEN HOLSTEN, Langesø). — Tirstrup (CARL BACHMANN). — Hørbylunde Dambrug, Funder (ERIK NYHOLM). — Funder (H. CLAUSEN). — Lysbrolund, Silkeborg (JOHS. ERBOE). — Pinds Mølle, Hørning (O. ROLDSGAARD). — Kongsholm Fiskeri pr. Skern (J. SKOVGAARD PEDERSEN). — Ahler Østergaard, Borris (J. THOMSEN JENSEN). — Vesterharrildgaard Fiskeri, Fasterholt (KARL MADSEN). — Falsterholt (NIS NISSEN JØKER). — Langkjær Fiskeri, Brande (CARLO M. NIELSEN). — Hvilstedgaard, Ejstrup (MAGNE NISSEN JØKER). — Søborg, Ejstrupholm (BRUNO HANSEN). — Haugaard Fiskeri, Ejstrup (JOHS. NIELSEN). — Thingstedholm Mølle, Horsens (N. RASMUSSEN). — Dagnæs, Horsens (JOHS. ROLDSGAARD). — Nørholm Fiskeri, Sig (E. MEYER). — Tvilho Fiskeri, Glejbjerg (TH. LAMBERTSEN). — Krogager Fiskeri (KARSTOFT EG). — Donslund Fiskeri, Holsted (H. HENRIKSEN). — Ravning Fiskeri (A. JØKER TRACHSEL). — Kildevæld Fiskeri, Vejle (P. NISSEN JØKER). — Spjarup Fiskeri, Egtved (S. NISSEN JØKER). — Skovgaard Fiskeri, Egtved (TH. SLOTH NIELSEN). — Eltang (M. S. MUNK). — Rolles Mølle, Lunderskov (H. J. JENSEN). — Frisendal Fiskeri, Lunderskov (H. NISSEN JØKER). — St. Vandmølle, Vejen (P. C. PAULSEN). — Præstkær Fiskeri, Brørup (A. B. RAVN). — Bramminge (J. M. SØRENSEN). — Jedsted Mølle, Gredstedbro (NIELS P. PEDERSEN). — Egedal Fiskeri, Hoptrup (ERNST HANSEN). — Nymølle, Aabenraa (J. CHRISTENSEN & SV. T. KOEFOED). — Graasten Skovdistrikt. — Langesø, pr. Langesø (H. BERNER SCHILDEN HOLSTEN). — Brahetrolleborg Fiskeri, Korinth. — Tissø Fiskeri, Ruds Vedby (AKSEL PEDERSEN). — Skjoldenæsholm, Jystrup (L. KAALUND). — Kattinge Sø, Roskilde (E. VENDELBO JOHANSEN). — Lellinge Fiskeri (H. HOLM HANSEN). — Bregentved (WALTER PRIOR). — Gisselfeld (JOS. BECH). — Engestofte, Maribo (FR. JENSEN). — Snogebæk, Nexø (GEORG KRUSE). — Segen, Aarsballe (V. SEIER).

Her i Landet findes som bekendt Størstedelen af Dambrug i Jylland, hvorfor langt det overvejende Antal Besvarelser da ogsaa stammer fra denne Landsdel. For at faa et Indtryk af, fra hvilke Egne i Landet Besvarelserne stammer, er der paa det vedføjede Kort afsat Prikker, der angiver de Steder, hvorfra der foreligger Oplysninger.

Om Isfluglens Optræden i Almindelighed her i Landet gælder det, at den er en faatallig Ynglefugl, navnlig med Ynglepladser i Midt- og Østjylland. Uden for Yngletiden strejfer Is-

fuglen utvivlsomt en Del rundt, og muligvis stammer de overvintrende Fugle delvis fra andre Lande.

Af det indsamlede Materiale af Oplysninger fremgaar det, at Isfuglen er en mere eller mindre hyppig Gæst ved langt det overvejende Antal Fiskekulturer. Den opgives saaledes at vise sig, mere eller mindre stadigt, ved 48 af 53 Fiskerier (ca. 90,5 %). Paa følgende 5 Steder er den ikke set eller i hvert Fald kun ganske undtagelsesvis i de senere Aar: Tirstrup paa

Prikkerne viser de Steder, hvorfra der foreligger Oplysninger om Isfuglens Forekomst.

Djursland, Godthaab i Nørrejylland, Skern i Vestjylland, Brahetrolleborg i Sydfyn samt ved Engestofte paa Lolland.

Oftest viser Isfuglen sig enkeltvis ved Fiskedammene, men adskillige Steder kan der optræde flere Fugle samtidig. Af Besvarelserne desangaaende (ialt 54) gaar de 37 (d. v. s. ca. 68,5 %) ud paa, at den almindeligvis kun forekommer enkeltvis, medens 17 oplyser, at der ret ofte ses to eller flere Fugle samtidig.

Med Hensyn til det Tidspunkt paa Aaret, hvor Isfuglen viser sig ved Fiskedammene, er det meget varierende paa de forskellige Steder. Dette staar sandsynligvis i nogen Grad i For-

bindelse med den kortere eller længere Afstand, som de forskellige Fiskerier ligger fra Isfuglens nærmeste Ynglepladser. Fra 16 Steder oplyses det saaledes, at Isfuglen træffes Aaret rundt, altsaa ogsaa om Sommeren. Alle disse Lokalteter er beliggende i Jylland og formentlig alle ret nær Ynglepladser. Iøvrigt opgiver en hel Del Skemaer mere bestemte Aarstider, hvor Isfuglen særlig indfinder sig ved Fiskedammene og de viser følgende Fordeling:

Foraar	4	Steder
Sommer	4	—
Efteraar	22	—
Vinter	18	—

Det fremgaar tydeligt, at Isfuglen navnlig optræder ved Fiskerierne i Efteraars- og Vintermaanederne. Ser man paa Opgivelserne vedrørende de enkelte Maaneder, synes August og September at være den Tid paa Aaret, hvor den først viser sig hyppigt. Dette Forhold skyldes formentlig, at Isfuglen paa det Tidspunkt strejfer mere rundt end tidligere paa Aaret, hvad enten saa Fuglene er danske Ynglefugle eller muligvis Indvandrere fra andre Lande.

Af foranstaaende Oversigt ses det, at det fra 4 Steder angives, at Isfuglen navnlig ses om Sommeren. Af disse ligger 2 i Jylland: Rindsholm (Viborg) og Bramminge (S.V.-Jylland) og 2 paa Sjælland: Lellinge (Køge) og Skjoldenæsholm (Ringsted). Fra de to Lokalteter paa Sjælland findes ingen Oplysninger om Ynglen, men da det fra Lellinge meddeles, at Isfuglen navnlig træffes i Tiden fra April til Oktober, og fra Skjoldenæsholm, at den om Sommeren ses hyppigere end paa andre Aarstider, er det nærliggende at formode, at der findes Ynglepladser i Nærheden af de to nævnte Steder.

Naar man ser paa Bestanden af Isfugle her i Landet i Øjeblikket, maa den Kendsgerning tages i Betragtning, at Isfuglen efter de 3 strenge Vintre 1940-42 er blevet en betydeligt sjældnere Fugl end tidligere. Det i denne Anledning rettede Spørgsmaal blev besvaret af 46 Medarbejdere. Ikke mindre end Halvdelen af disse (23) oplyste, at Isfuglen i 1944 var sjældnere end før Isvintrene, mens den anden Halvdel enten betegnede Antallet som uforandret, eller at det i hvert Fald ikke var gaaet tilbage i synlig Grad. Fra Silkeborgegn, et af de Steder her

i Landet, hvor Isfuglen har ynglet i størst Antal, meddeles det saaledes, at den efter Vinteren 1939/40, hvor flere Isfugle fandtes døde af Kulde og Sult, ikke blev set i $1\frac{1}{2}$ Aar, og først i 1944 gjorde den atter Forsøg paa at yngle paa en Lokalitet, hvor den havde ynglet indtil Isvinternes Indtræden. I denne Forbindelse er det af Interesse at anføre, at Konservator C. M. POULSEN, Silkeborg, i 1944 meddelte mig, at Isfuglen paa det Tidspunkt endnu langt fra var oppe paa samme Antal som før Isvintrene. Den var ganske vist tiltagende i Antal, men der fandtes næppe mere end halvt saa mange Ynglepar som før de strenge Vintre. Konservator POULSEN anfører endvidere som sin Opfattelse, at Isfuglene i de senere Aar mere har holdt til ved Fiskekulturerne, hvor det formentlig har været lettere at skaffe den fornødne Føde end ved Skovsøerne, hvor der tidligere ogsaa fandtes en Del Fugle.

At streng Kulde kan decimere Bestanden af Isfugle er velkendt. Det skete saaledes i den strenge Vinter 1928/29 i Tyskland¹⁾, men da Forholdet der rettede sig op igen i Løbet af de paafølgende 3-4 Aar med mildere Vintre, er der Grund til at antage, at vor hjemlige Bestand af Ynglefugle ret snart vil komme op paa omtrent samme Størrelse som før de strenge Vintre.

Paa Spørgsmaalet, om Isfuglen gør Skade paa Fiskeynglen i Dammen, indkom ialt 56 Besvarelser. Fra 43 Steder, d. v. s. ca. 76,8 %, var Svaret benægtende, medens 13 Fiskeriejere hævdede, at Isfuglen gjorde nævneværdig Skade. Nu er Udtrykket „nævneværdig Skade“ selvfølgelig et yderst vagt Begreb og ganske baseret paa et subjektivt Skøn, men det fremgaar dog af denne Undersøgelse, at omtrent $\frac{1}{4}$ af Medarbejderne har dette Syn paa Isfuglen.

De fleste af de 13 Fiskeriejere, der udtaler den Formening, at Isfuglen gør nævneværdig Skade paa Fiskeyngelen, giver ingen Begrundelse for denne Paastand, men enkelte ledsager dog Udtalelsen med en motiverende Bemærkning. En skriver saaledes, at han har set Isfuglen daglig fange og fortære op til 10 Fisk (Længde 4-6 cm), og en anden bemærker, at Is-

¹⁾ FR. SCHIEMENZ: Fischadler, Fischreiher, Eisvögel und Fischottern in Niedersachsen und die Fischerei, insbesondere die Teichwirtschaft. Zeitschr. für Fischerei, 34, 1936.

fuglen kommer mindst 3 Gange daglig til Fiskedammene og tager hver Gang 2-3 Fisk, saa den er „ikke nogen billig Gæst“. Endvidere fremfører en Fiskeriejer, der hævder, at den gør megen Skade, følgende Bemærkninger: „Her ved Fiskedammene tager Isfuglen Ørredyngel og Sættefisk hver Dag, saa det bliver i tusindvis af Fisk Aaret rundt. For et lille Damkultur kan det være katastrofalt med Isfugle i Damme med Yngel, og paa grundt Vand kan de fuldstændig æde al Ørredyngel“. Vedkommende Fiskeriejer slutter dog med følgende mere beroligende Udtalelse: „Vi freder den nu her, da vi synes den er livlig og prægtig i Farve. Vi kan sidde inde i Stuen og hver Dag se Isfuglen, saa vi er kommet til at holde af den, selvom den gør stor Skade.“

Af mere positive Oplysninger om Isfuglens Skadelighed kan anføres, at en Fiskeriejer hævder, at der før Isvintrene var 4-5 Fugle ved hans Dambrug, og at de tog mange Sættefisk, ca. 5-7 cm lange. „Jeg overraskede en Dag en Isfugl, der ved et Tilløb havde fanget 54 Stkr., som den havde liggende i en Dyrge ved Siden af Pinden, hvor den sad.“ En anden Fiskeriejer fremsætter følgende Synspunkt: „Jeg er meget ked af Isfuglens Besøg og mener, at den burde jages, naar den gør Skade paa Ørreddambrug. Enten er man Ørredopdrætter eller Isfuglebeskytter — begge Dele kan ikke forenes!“

Som foran nævnt holder dog langt Flertallet af Fiskeriejere paa, at Isfuglen ikke gør Skade af nævneværdig Betydning, hvorimod Maager, Terner og Hejrer ofte nævnes som Fugle, der anretter betydelig Skade paa Fiskeynglen i Dammene. Der lægges i Almindelighed ikke Skjul paa, at Isfuglen fortærer en Del Fiskeyngel, men ikke destomindre slaar adskillige Fiskeriejere kraftigt til Lyd for, at denne smukke Fugl fortsat maa nyde Beskyttelse af Jagtlovens Fredningsbestemmelser.

Da langt Flertallet af vore Dambrug har Opdræt af Ørredyngel, Bæk- og Regnbueørred, er det selvsagt ganske særlig disse Fisk, Isfuglen fouragerer paa, naar den opholder sig ved Dammene. Fra nogle Steder angives det dog, at den kan tage Yngel af Karper og Suder samt at den ogsaa kan fortære Skalle- yngel. Vedrørende Størrelsen af Fiskeyngel og Sættefisk opgives den meget forskellig, men Længder mellem 4 og 8 cm er det

hyppigste. Der angives dog ogsaa Størrelser paa 10-12, ja helt op til 15 cm, men det er dog usandsynligt, at Isfuglen kan fortære en Fisk af denne Længde. I moderne Haandbøger, som f. Eks. NIETHAMMER, angives det saaledes, at den tager Fisk indtil 7 cm lange, og at den kun med Besvær fortærer Fisk, der er 9-10 cm lange. Isfuglen sluger som bekendt Fisken i hel Tilstand efter at have vendt og drejet den, indtil Fiskens Hoved stikker ind i Gabet.

Som Resultat af Besvarelserne maa det siges, at Isfuglen ved visse Dambrug, særlig i Jylland, kan anrette en Del Skade paa Fiskeynglen, men paa den anden Side synes det at være relativt faa Steder, hvor den forvolder Skade af nævneværdig Betydning. Det er selvfølgelig ikke muligt direkte at vurdere den Skade, Isfuglen anretter paa Fiskeyngelen i et Dambrug, men det er dog sikkert kun mere undtagelsesvis, og kun hvor Fuglen optræder i større Antal, at der kan være Tale om et Tab af virkelig økonomisk Betydning. I den Forbindelse skal jeg tillade mig at citere en Udtalelse af en kendt Fiskerierjer: „Da Isfuglen er meget faatallig og kun en lille Fugl, er den Skade, den gør paa Fiskerierne, efter min Mening saa lille, at det vilde være Synd at udrydde denne smukke Fugl og derved gøre vort Lands Fauna mere fattig. Hvis Fiskerierne ikke kan taale den Smule Skade, er deres Økonomi for ringe.“

Efter den nugældende Jagtlov af 28. April 1931 er Isfuglen som bekendt totalfredet, og den her foretagne lille Undersøgelse synes da heller ikke at bekræfte Nødvendigheden af, at der ved en eventuel Revision af Jagtlovens Fredningsbestemmelser foretages en Ændring paa dette Punkt. Man kan ikke se bort fra den Kendsgerning, at Isfuglen ved visse Fiskekulturer kan forvolde en Del Skade, men det vilde dog af den Grund være ganske uforsvarligt at indføre en Bestemmelse i Jagtloven om, at det i Almindelighed skulde være tilladt at bortskyde Isfuglen ved Dambrug. Her i Landet er Isfuglen en saa forholdsvis sjælden Fugl og den Skade den anretter sikkert i Almindelighed uden større økonomisk Betydning, hvorfor enhver Naturven varmt maa ønske, at denne farvestraalende, lille Fugl ogsaa fremtidig maa være beskyttet af Jagtlovens Fredningsbestemmelser.

SUMMARY IN ENGLISH

The Occurrence of the Kingfisher (*Alcedo atthis ispida* L.) in Denmark and its Damage to Fish-Ponds.

In Denmark the Kingfisher breeds in small numbers, and its breeding area is mainly limited to certain districts in central and eastern Jutland. Outside the breeding season it is more straggling and appears also fairly frequently at fish-ponds.

In January 1945 an inquiry was sent out to about sixty owners and leaseholders of piscicultures in order to procure information of the occurrence of the Kingfisher and the damage done by it to the fish-ponds, which are mainly situated in Jutland (see map p. 223). It appeared from the replies to this inquiry that the Kingfisher occurs, more or less regularly, at about 90 per Cent of the fish-ponds, while it occurs at the remaining 10 per Cent only exceptionally. In most cases (about 68.5 per Cent) generally only a single bird is observed, but in several places quite a number of birds may be seen simultaneously. From a number of localities the Kingfisher is recorded to occur at all seasons. These localities are all situated in Jutland, probably because the majority of breeding sites are to be found there. A number of the replies, on the other hand, mention definite seasons of the year during which the Kingfisher is especially seen, these seasons are distributed as follows: spring 4, summer 4, autumn 22 and winter 18. In many places the Kingfisher does not appear until the autumn and winter months which is no doubt due to the fact that at these seasons of the year it is straggling about. The three severe winters of 1940-42 no doubt reduced the population of breeding birds in this country in a very considerable degree. In 1944 the Kingfisher in many places was still a far more rare bird than before the ice winters.

To a question whether the Kingfisher does any noteworthy damage to the fish fry in the ponds about 79 per Cent of the fisheries answered in the negative, while the rest maintained that it does a considerable damage. There is no doubt that the Kingfisher at certain fish-ponds may cause some damage to the fish fry, but most probably it is only in exceptional cases that economic losses of any importance are involved. As the Kingfisher is a comparatively rare bird in Denmark an appeal is made for a prolongation of the regulation that forbids pursuit of this beautiful little bird.
